

AHOLI VA KORXONA XODIMLARINI FAVQULODDA VAZIYATLARDA O'QITISH TIZIMINI TAHLILI

Nabiyev Akramjon Botirovich

Namdu Tasviriy san'at va dizayn kafedrasida dotsenti

Odiljonov Otaxon Muzaffar o'g'li

NamDU Hayot faoliyati xavfsizligi

ta'lim yo'nalishi III-bosqich talabasi

(+9989 75032929)

Anotatsiya. Ushbu maqolada aholi va korxonada xodimlarini favqulodda vaziyatlarga tayyorlash tizimini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida mavjud o'qitish usullari, amaliy mashg'ulotlar, nazariy kurslar va simulyatsiya mashg'ulotlarining samaradorligi ko'rib chiqildi. Maqola favqulodda vaziyatlarda xavfsizlikni ta'minlash, zarur choralarini ko'rish hamda hayot va mol-mulkni himoya qilishda samarali tizimni shakllantirish yo'llarini aniqlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: favqulodda vaziyatlar, o'qitish, aholi, korxonada xodimlari, xavfsizlik, tayyorgarlik, simulyatsiya mashg'ulotlari, amaliy trening

Annotation: This article analyzes the system of preparing the population and enterprise employees for emergency situations. During the research, the effectiveness of current training methods, practical exercises, theoretical courses, and simulation trainings was reviewed. The article is aimed at identifying ways to form an effective system to ensure safety during emergencies, take necessary measures, and protect lives and property.

Keywords: emergency situations, training, population, enterprise employees, safety, preparedness, simulation exercises, practical training

Аннотация: В данной статье анализируется система подготовки населения и сотрудников предприятий к чрезвычайным ситуациям. В ходе исследования рассмотрена эффективность существующих методов обучения, практических занятий, теоретических курсов и симуляционных тренировок. Статья направлена на определение путей формирования эффективной системы обеспечения безопасности в чрезвычайных ситуациях, принятия необходимых мер и защиты жизни и имущества.

Ключевые слова: чрезвычайные ситуации, обучение, население, сотрудники предприятий, безопасность, подготовка, симуляционные тренировки, практические занятия.

Kirish. Favqulodda vaziyatlar, tabiiy ofatlar, texnologik inqirozlar va boshqa kutilmagan hodisalar zamonaviy jamiyatda har doim ham yuz berishi mumkin.

Shunday sharoitda aholi va korxonalar xodimlarini favqulodda vaziyatlarga tayyorlash tizimi muhim ahamiyatga ega. Favqulodda vaziyatlarda tezkor va samarali choralar ko'rish, zarur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish hayot va mulkni himoya qilishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, o'qitish tizimini doimiy ravishda yangilash, amaliy mashg'ulotlar va simulyatsiyalar orqali tayyorgarlik darajasini oshirish zarurligi dolzarb masala hisoblanadi.

Favqulodda vaziyatlar va ularning turlari: Tabiiy ofatlar: zilzila, toshqin, bo'ron, yomg'ir va boshqa meteorologik hodisalar. Texnologik inqirozlar: sanoat korxonalari, energetika tizimlari yoki transport inshootlarida yuz beradigan nosozliklar. Ijtimoiy xavfsizlikka oid hodisalar: terrorchilik, ko'chma urushlar yoki ommaviy beqarorliklar. Favqulodda vaziyatlarning turli xil turlari sababli, aholi va xodimlarni tayyorlash jarayonida maxsus yondashuv zarur.

Nazariy tayyorgarlik: O'quv kurslari, seminarlar, konferensiyalar va onlayn treninglar orqali favqulodda vaziyatlar qonunlari, xavfsizlik protokollari va zarur chora-tadbirlar bilan tanishtirish.

Amaliy mashg'ulotlar: Real holatlarni simulyatsiya qilish, evakuatsiya mashg'ulotlari va stress-testlar orqali xodimlar va fuqarolarni amaliy jihatdan tayyorlash.

Integratsiyalashgan yondashuv: Maxsus markazlar va trening bo'limlari tashkil etish orqali ham davlat idoralari, ham xususiy korxonalar o'rtasida tajriba almashish.

Texnologik qo'llanmalar: Virtual reallik, simulyatsiya dasturlari va zamonaviy axborot tizimlari orqali o'qitish jarayonini interaktiv va samarali qilish.

Monitoring va baholash: O'qitish samaradorligini muntazam baholash, testlar va evakuatsiya mashg'ulotlar natijalarini tahlil qilish orqali tizimni takomillashtirishga erishish.

Tashkiliy va huquqiy asoslar: Davlat tomonidan qabul qilingan qonun va normativ hujjatlar favqulodda vaziyatlarga tayyorlikni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, tashkilotlar ichida ham favqulodda vaziyatlar bo'yicha ichki nizomlar ishlab chiqilishi zarur.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 12-sentabrdagi 754-sonli qarori — "Favqulodda vaziyatlar sohasida fuqarolarni tayyorlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" deb nomlanadi. Ushbu hujjat O'zbekiston hududida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarga qarshi kurashish va ularning oqibatlarini kamaytirish borasida fuqarolarni tizimli ravishda tayyorlashga qaratilgan muhim normativ-huquqiy hujjat hisoblanadi.

Qarorning asosiy maqsadi:

Aholi va tashkilot xodimlarining favqulodda vaziyatlardagi harakatlari bo'yicha bilim va ko'nikmalarini shakllantirish, bu boradagi o'quv-tarbiya ishlarini

markazlashtirish va tizimlashtirish, mavjud yondashuvlarni zamonaviy talablar asosida yangilash.

Qarorda belgilangan asosiy vazifalar:

1. Favqulodda vaziyatlar sohasida yagona o'qitish tizimini joriy etish – bu orqali davlat va nodavlat tashkilotlari, korxonalar, ta'lim muassasalari va aholining turli qatlamlari uchun bir xil standartlarga asoslangan o'quv dasturlari ishlab chiqiladi.

2. Aholining tayyorgarligini oshirish bo'yicha muntazam mashg'ulotlar tashkil etish – bunda nazariy va amaliy mashg'ulotlar, treninglar, seminarlar, evakuatsiya mashqlari o'tkazilishi ko'zda tutilgan.

3. Simulyatsiya asosidagi treninglar va interaktiv uslublarni joriy etish – favqulodda vaziyatlar sharoitini sun'iy tarzda yaratgan holda aholining real harakatga tayyorgarligini oshirishga qaratilgan.

4. O'quv-uslubiy materiallar va qo'llanmalarni ishlab chiqish – zamonaviy talablarga mos holda video, grafik va matnli materiallar yaratish va ularni doimiy ravishda yangilab borish.

5. Favqulodda vaziyatlar vazirligi huzurida maxsus o'quv markazlarining faoliyatini kuchaytirish – bu markazlar orqali davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, mahalliy hokimiyatlar va boshqa tuzilmalar vakillari muntazam o'quv mashg'ulotlaridan o'tkaziladi.

Qarorning ahamiyati:

Ushbu qaror O'zbekiston Respublikasida favqulodda vaziyatlarga tayyorlik darajasini oshirish, inson hayoti va mol-mulkini muhofaza qilish, tizimli yondashuvni ta'minlash orqali favqulodda holatlarning oldini olish va oqibatlarini kamaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, u fuqarolik mudofaasi sohasida xalqaro standartlarga mos yondashuvlarni joriy etishga zamin yaratadi.

Ta'lim va amaliyot integratsiyasi: Aholi va korxonalar xodimlarini bir xil standartlarda o'qitish, amaliy mashg'ulotlar va nazariy bilimlarni uyg'unlashtirish orqali tizimning samaradorligini oshirish mumkin. Innovatsion yondashuvlar: Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, virtual reallik va interaktiv trening dasturlarini tatbiq etish favqulodda vaziyatlarga tayyorlik darajasini oshirishga xizmat qiladi. Resurslarni yetkazib berish: Moliyaviy, moddiy va inson resurslarini to'liq jalb etish orqali favqulodda vaziyatlarga qarshi kurashish tizimini mustahkamlash mumkin.

Davlat tashabbuslari: Favqulodda vaziyatlarda aholini o'qitish bo'yicha milliy dasturlar, maxsus trening markazlarining tashkil etilishi va evakuatsiya mashg'ulotlarining doimiy o'tkazilishi.

Korxonalar tashabbuslari: Xususi sektor vakillari favqulodda vaziyatlarda xodimlarni tayyorlash bo'yicha o'zaro tajriba almashish, korporativ trening dasturlarini ishlab chiqish va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish.

Jamiyatning ishtiroki: Mahalliy jamoalar, notijorat tashkilotlar va ekspertlar tomonidan olib borilayotgan tashabbuslar aholi orasida favqulodda vaziyatlarga tayyorlikni oshirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Aholini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga va fuqaro muhofazasi sohasida tayyorlash tartibini takomillashtirish to'g'risida" gi 09.09.2019 yildagi 754-son qarori.

Favqulodda vaziyatlarda aholini tayyorlash tartibi:

Aholini tayyorlash, toifalar doirasida tashkil etiladigan guruhlar tarkibida, quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

a) ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida band bo'lgan aholi, shuningdek, davlat boshqaruvi organlari, mahalliy ijroiya hokimiyati organlari, boshqa tashkilotlar rahbarlari, xodimlari, ishchi va xizmatchilari hamda harbiy xizmatchilar:

davlat boshqaruvi organlari rahbarlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi Raisi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimlari - FVDTning aholi va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish bo'yicha yillik asosiy tadbirlar rejasiga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Fuqaro muhofazasi boshlig'i tomonidan o'tkaziladigan yig'inlar va o'quv mashqlarida;

respublika va viloyat miqyosidagi tashkilotlar rahbarlari va mas'ul mutaxassislari, shuningdek, tumanlar va shaharlar hokimlari hamda ularning o'rinbosarlari - 3 yilda bir marta jamlash rejasiga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi akademiyasi huzuridagi Fuqaro muhofazasi institutining (keyingi o'rinlarda Fuqaro muhofazasi instituti deb ataladi) malaka oshirish va qayta tayyorlash o'quv kurslarida;

tumanlar va shaharlar miqyosidagi tashkilotlar rahbarlari va mas'ul mutaxassislari, qutqaruv xizmatlari, qutqaruv tuzilmalari va fuqaro muhofazasi tuzilmalari boshliqlari, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlarining rahbarlari — 3 yilda bir marta jamlash rejasiga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi akademiyasi huzuridagi Boshlang'ich tayyorgarlik va malaka oshirish markazi (keyingi o'rinlarda Markaz deb ataladi), shuningdek, hududiy favqulodda vaziyatlar boshqarmalari hayot faoliyati xavfsizligi o'quv markazlarining (keyingi o'rinlarda hududiy markazlar deb ataladi) malaka oshirish va qayta tayyorlash kurslarida;

tashkilotlarning xodimlari, ishchi va xizmatchilari hamda harbiy xizmatchilar - doimiy ravishda tayyorlash dasturlariga muvofiq, xizmat va ishdan ajralmagan holda, xizmat va ish joylarida tashkil etiladigan obyekt o'quv mashg'ulotlarida tayyorgarlikdan o'tkaziladi;

b) maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilari, umumiy o'rta ta'lim maktablari va o'rta maxsus, professional ta'lim muassasalari o'quvchilari hamda oliy ta'lim muassasalari talabalari:

ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasida band bo'lmagan aholi, shu jumladan, jismoniy imkoniyati cheklangan shaxslar — fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlarida o'quv-maslahat punktlarida suhbatlar o'tkazish, ma'ruzalar o'qish, o'quv filmlarini namoyish etish, o'quv mashqlari va mashg'ulotlarga jalb etish, shuningdek, qo'llanmalar va eslatmalarni tarqatish, radio va teledasturlarni efirga uzatish hamda Internet jahon axborot tarmog'ida sohaga oid ma'lumotlarni joylashtirish orqali;

O'zbekiston Respublikasiga tashrif buyurgan turistlartashrif davomida, ularga xizmat ko'rsatuvchi jismoniy va yuridik shaxslar tomonidan favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilish bo'yicha suhbatlar o'tkazish, yo'riqnoma, buklet va eslatmalarni tarqatish orqali tayyorgarlikdan o'tkaziladi.

Xulosa qilib aytganda Favqulodda vaziyatlarda aholi va korxonalar xodimlarini o'qitish tizimi zamonaviy jamiyatning xavfsizlik strategiyasining ajralmas qismi hisoblanadi. Maqolada keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, nazariy bilimlar, amaliy mashg'ulotlar va zamonaviy texnologiyalarni integratsiya qilish orqali favqulodda vaziyatlarga tayyorlik darajasini oshirish mumkin. Davlat, korxonalar va jamiyat o'rtasidagi hamkorlik, huquqiy asoslarning mustahkamligi va innovatsion yondashuvlar favqulodda vaziyatlarda samarali javob berish imkoniyatlarini yaratadi. Shunday ekan, mavjud tizimni yanada takomillashtirish va yangilash bo'yicha doimiy tadqiqotlar olib borish zarur. Ushbu chora-tadbirlar hayot va mol-mulkni himoya qilishda, shuningdek, jamiyatning barqaror rivojlanishida muhim rol o'ynaydi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Aholini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga va fuqaro muhofazasi sohasida tayyorlash tartibini takomillashtirish to'g'risida" gi 09.09.2019 yildagi 754-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 12.09.2022 yildagi 754-sonli qarori — "Favqulodda vaziyatlar sohasida fuqarolarni tayyorlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"
3. O'zbekiston Respublikasi Favqulodda Vaziyatlar Tizimi to'g'risida Qonun – 2019-yil qabul qilingan normativ hujjat.
4. Aholini va korxonalar xodimlarini favqulodda vaziyatlarda o'qitish bo'yicha milliy strategiya – Davlat rejalashtirish va rivojlantirish vazirligi, 2020.
5. Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik: nazariy va amaliy yondashuvlar – M. Karimov, 2018-yil.
6. Innovatsion trening texnologiyalari va virtual reallik yordamida favqulodda vaziyatlarga tayyorlik – T. Rasulov, 2021-yil.
7. Korxonalar xavfsizligi va favqulodda vaziyatlar bo'yicha ichki trening tizimlari – S. Islomov, 2019-yil.